Pohde
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuuleminen 13.10.2026 klo 10.45 / HE 175/2026 vp

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027. Lausunnon erityisteemana ovat hyvinvointialueiden ohjaus ja rahoitus.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue (Pohde) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto ja nostaa esiin seuraavat huomiot.

1. Keskeiset nostot lausunnosta

1. Rahoitusjärjestelmää tulee kehittää siten, että hyvinvointialueiden rahoitus vastaa nykyistä paremmin lakisääteisiä tehtäviä, todellista palvelutarvetta, kustannuskehitystä ja alueellisia erityispiirteitä. Erityisesti palvelutarpeen kasvun huomioimista rahoituksessa tulee arvioida suhteessa hyvinvointialueiden järjestämisvastuuseen (60 % vuodesta 2027 alkaen).
2. Alueiden eriytyvän taloustilanteen syitä on tarpeen arvioida kansallisesti. Arvioinnissa on tärkeää tunnistaa, missä määrin erot johtuvat alueiden sopeutuskyvystä ja missä määrin rahoituksen ja palvelutarpeiden välisestä rakenteellisesta epätasapainosta.
3. Rahoituksen ennakoitavuutta tulee merkittävästi vahvistaa.
4. Tehtävä-, asiakasmaksu- ja lainsäädäntömuutoksiin liittyvien rahoitusvaikutusten toteutumista alueilla tulee seurata systemaattisesti ja huomioida ne myöhemmissä rahoitusratkaisuissa.
5. Kehittämisrahoituksen tulee mahdollistaa alueelliset ratkaisut, kevyt hallinnointi ja pitkäjänteinen kehittämistyö. Erillisellä hankerahoituksella ei tule korvata alueiden riittävää perusrahoitusta.
6. Valtion ohjauksen tulee perustua eri vastuuministeriöiden yhteiseen tilannekuvaan ja tavoitteisiin sekä yhteensovitettuun ohjaukseen.
7. Investointiohjauksessa tulee siirtyä nykyistä joustavampaan raamiajatteluun, joka tukee palvelurakenteen uudistamista ja kustannusvaikuttavia investointeja alueilla.

2. Lausunto

a) Rahoituksen tulee vastata lakisääteisiä tehtäviä ja todellista palvelutarvetta

Vuoden 2027 talousarvioesityksessä hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus kasvaa, mutta kasvu ei täysimääräisesti vastaa kustannuskehitystä. Rahoituksen kasvua pienentävät muun muassa jälkikäteistarkistus, palvelutarpeen kasvun osittainen huomioon otta-

minen sekä tehtävä- ja lainsäädäntömuutokset. Hyvinvointialueiden rahoituksen indeksikorotus vuodelle 2027 on 2,71 prosenttia. Rahoituslain uudistus hidastaa rahoituksen kasvua edelleen tulevina vuosina.

Vuodesta 2027 lähtien hyvinvointialueiden rahoituksessa huomioidaan vain 60 prosenttia arvioidusta palvelutarpeen kasvusta, mikä vähentää rahoitusta valtakunnallisesti noin 61 miljoonaa euroa. Ratkaisu perustuu oletukseen tuottavuuden paranemisesta, mutta tuottavuushyötyjen saavuttaminen edellyttää merkittäviä uudistuksia, investointeja ja siten riittävää toimeenpanoaikaa.

Edellä kuvatut muutokset haastavat hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä ja järjestämisvastuun toteuttamista tilanteessa, jossa väestön ikääntymisestä, palvelutarpeiden kasvusta ja esimerkiksi välttämättömistä investoinneista aiheutuvat kustannukset kasvavat rahoitusta nopeammin.

Pohde korostaa, että rahoitusjärjestelmän tulee vastata mahdollisimman hyvin todellista palvelutarvetta ja huomioida samalla alueelliset erityispiirteet. Yliopistosairaala-alueiden tutkimus-, koulutus-, valmius- ja vaativan erikoissairaanhoidon tehtävät tulee ottaa rahoitusjärjestelmässä nykyistä paremmin huomioon.

Alueiden eriytyvän taloustilanteen syitä on tarpeen arvioida kansallisesti. Arvioinnissa on tärkeää tunnistaa, missä määrin erot johtuvat alueiden sopeutuskyvystä ja missä määrin rahoituksen ja palvelutarpeiden välisestä rakenteellisesta epätasapainosta.

b) Säästö- ja tulo-oletuksiin liittyy merkittävää epävarmuutta

Valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen sisältyy useita rahoitusratkaisuja, joiden vaikutukset perustuvat ennakoituihin muutoksiin hyvinvointialueiden toiminnassa. Merkittävimmät oletukset liittyvät esimerkiksi teknologian hyödyntämiseen ikääntyneiden palveluissa sekä sosiaalihuoltolain muutosten arvioituihin kustannusvaikutuksiin.

Myös asiakasmaksutuottojen arvioituun kasvuun liittyy huomattavaa epävarmuutta. Tuottojen toteutumiseen vaikuttavat muun muassa maksukattojen täyttyminen, maksujen huojennukset sekä perintäkulujen ja luottotappioiden kasvu. Näin ollen arvioidut vaikutukset eivät välttämättä toteudu täysimääräisinä kaikilla hyvinvointialueilla.

Pohde nostaa esiin, että tehtävä- ja asiakasmaksumuutoksiin liittyvät rahoitusvaikutukset perustuvat ennakkoarvioihin, joiden toteutuminen sisältää merkittävää epävarmuutta. Muutosten todellisia vaikutuksia tulee seurata ja arvioida hyvinvointialueittain, ja arvioinnin tulokset tulee huomioida myöhemmissä rahoitusratkaisuissa. Mikäli tavoitellut vaikutukset eivät olennaisilta osin toteudu, tulee sekä sääntelyn toimivuutta että siihen perustuvia rahoitusvaikutuksia arvioida uudelleen.

c) Rahoituksen ennakoitavuutta tulee vahvistaa

Hyvinvointialueilla tulee olla nykyistä parempi näkyvyys tulevien vuosien rahoituskehitykseen. Esimerkiksi Pohteella syyskuussa 2026 julkaistut vuoden 2027 rahoituslaskelmat ovat heikentyneet noin 58 miljoonaa vuoden 2025 lopun ennakollisista painelaskelmista.

Rahoituksen pitkäjänteinen ennakoitavuus on välttämätöntä hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden johtamisessa. Tätä haastaa muun muassa jälkikäteistarkistuksen mekanismi, siihen sisältyvä kahden vuoden viive sekä tarkastelun perustuminen koko maan toteutuneeseen kustannuskehitykseen.

d) Kehittämisrahoituksessa tulee mahdollistaa alueelliset ratkaisut ja kevyet hallinnolliset menettelyt

Talousarvioesityksessä kehittämishankkeisiin kohdennettava rahoitus on kannatettavaa, mutta sen kohdentamisessa ja hallinnoinnissa tulee mahdollistaa alueellisten erityispiirteiden huomioiminen ja riittävä joustavuus.

Pohde korostaa, että hyvinvointialueilla tulee olla mahdollisuus kohdentaa rahoitusta alueellisesti vaikuttavimpiin kehittämiskohteisiin. Hallinnollisten menettelyjen tulee olla kevyitä. Olennaista on, että erillinen hankerahoitus ei korvaa riittävää perusrahoitusta.

e) Valtion ohjauksen tulee olla yhtenäistä ja investointiohjauksessa tulee siirtyä raamitarkasteluun

Hyvinvointialueisiin kohdistuu samanaikaisesti strategista, toiminnallista, taloudellista ja investointeja koskevaa ohjausta. Käytännössä tämä tarkoittaa yhtäaikaista vaadetta muun muassa palvelujen saatavuuden parantamisesta, hoitojonojen lyhentämisestä, henkilöstön riittävyyden turvaamisesta sekä talouden nopeasta tasapainottamisesta.

Eri ministeriöiden ohjauksen tulee muodostaa hyvinvointialueen näkökulmasta yhtenäinen kokonaisuus. Valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön ohjauksen ei tule johtaa tilanteeseen, jossa hyvinvointialueelle asetetaan keskenään ristiriitaisia vaatimuksia. Ohjauksen tulee perustua yhteiseen tilannekuvaan ja yhteisiin tavoitteisiin. Samalla hyvinvointialueille tulee jättää riittävä liikkumavara valita alueensa olosuhteisiin soveltuvat ratkaisut ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi.

Nykyinen lainanottovaltuusmenettely on yksityiskohtainen ja pääosin vuosiohjaukseen perustuva. Se ei kaikilta osin tue hyvinvointialueiden tarpeita esimerkiksi nopeasti muuttuvissa palveluverkko- ja tilaratkaisuissa.

Pohde esittää, että kansallisen investointiohjauksen tulisi perustua kokonaisraameihin, jotta alueilla olisi nykyistä joustavammat mahdollisuudet uudistaa palvelurakennetta ja toteuttaa kustannusvaikuttavia ratkaisuja.